

Бойчук Орест Ігорович

Історична політика в польсько-німецьких відносинах у 2005–2007 роках

УДК 327.57

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020-2-115-125>

Бойчук Орест Ігорович
асистент кафедри
міжнародних відносин
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника»
вул. Шевченка, 57,
Івано-Франківськ, Україна

Минуле та його трактування завше було присутнє на порядку денному двосторонніх відносин. Одночасно в 90-х рр. ХХ ст. його вплив маргіналізувався в основному завдяки політичній волі з боку еліт в обох країнах. Проте невикористання чи невирішення тяжких минулих не означало їхньої відсутності. Тому в 2005 р. історія стає частиною зовнішньої політики в обох країнах. Особливо критично це проявилось в зовнішній політиці Польщі. Окрім домінування в політичному дискурсі історичних питань, вони підсилюються персоналізацією як з боку Польщі, так з боку Німеччини. Це було спричинено як об'єктивними (зіткнення двох ідентичностей), так і суб'єктивними (персоналізованим трактуванням історії) причинами.

На порядку денному загострилися питання, пов'язані з позовами переселених осіб, особливо під егідою Пруської спілки, підсиленої Експертизою Клайна, ініціатива Е. Штайнбах про побудову Центру проти Вигнання. З боку Польщі розпочалися процеси активного перегляду минулого країни та формування нових героїв, особливо це стосувалося «забутих солдатів».

Врешті-решт, зіткнення обох історій – польської та німецької, взаємні звинувачення у ревізіонізмі та маргіналізації наслідків Другої світової війни, особливо з боку Польщі, додало негативних наслідків. Бажання братів Качинських змінити трактування історії у двосторонніх відносинах та наголошення на винятковій жертвовності Польщі в період Другої світової війни ставало постійним тригером та реальністю взаємних відносин.

Попри загострення відносин на політичному рівні, суспільне сприйняття двосторонніх відносин все ж залишалося позитивним. Якщо не рахувати певний спад у 2005 р., загалом рівень позитивного сприйняття збільшився. Тому концепція зростання рівня розвитку двосторонніх контактів – це вдала ідея.

Варто звернути увагу на те, що стан польсько-німецьких відносин на 2005 р. перебував на тлі спаду зовнішньої політики Г. Шрьодера, який децю маргіналізував значення Польщі у двосторонніх відносинах, надаючи перевагу Російській федерації. Тригером цього став конфлікт навколо побудови Північного потоку. Все це наклало свій відбиток на зростання упереджень у двосторонніх відносинах

Ключові слова: польсько-німецькі відносини, ПІС, історична політика, Центр проти Вигнання, Союз виселених, Друга світова війна.

Вступ. У середині 2000-х рр. відбулися кардинальні зміни в регіоні Центрально-Східної Європи. Частина країн пострадянського простору завершили свою інтеграційну політику до структур Європейського Союзу. Серед них була Польща. Інтеграцій процес Польщі дійшов до свого логічного завершення, змінився і стан міждержавних відносин з Німеччиною.

У процесі інтеграції Польщі до структур Європейського Союзу країна отримала чи не найбільші переваги. Цьому сприяли чимало елементів, але перш за все згуртованість польського населення, котре розуміло інтерес країни – європейський вибір. Чимале значення мала і польська дипломатія, яка вміло змогла визначити *raison d'état* країни на міжнародній арені. Окрім того, вона систематично та послідовно його впроваджувала.

Мета та завдання. Польсько-німецькі відносини перебувають у стійкій залежності щодо трактування минулого у двосторонніх відносинах. Чільне місце у взаємних відносинах посідають процеси, пов'язані з перебігом та завершенням Другої світової війни. Для більш глибокого розуміння політичних відносин між обома країнами постає необхідність дослідити роль історичної пам'яті в двосторонніх відносинах. Період 2005–2007 років

є актуальним, адже партія Право і Справедливість вперше здобула владу у польському Сеймі, яка біла підсилена президентурою Л. Качинського. Зазначені часові рамки дослідження дають змогу глибше зрозуміти процеси, які тривали з 2014 року у польській зовнішній політиці.

Завдання. Для досягнення мети вважаємо за необхідне:

- дослідити трактування наслідків Другої світової війни у польсько-німецьких відносинах;
- виокремити процеси ревізіонізму минулого у польсько-німецьких відносинах;
- проаналізувати шляхи та методи використання історичного нарративу у двосторонніх відносинах.

Методи дослідження. В основі дослідження закладено системний підхід до двосторонніх відносин, що полягає у взаємозалежності різних сфер двосторонніх відносин та процесів формування зовнішньої політики. Серед загальнонаукових методів варто виокремити методи індукції та дедукції. Оскільки це парні методи, ми використали їх сукупно для верифікації наукових результатів. Згадані методи використані під час дослідження ситуацій, пов'язаних з минулим, їх використання та впливу у відносинах. Окрім того, використані

конкретно-наукові методи, такі як івент-аналіз та контент-аналіз. Івент-аналіз використаний під час розгляду перебігу двосторонніх візитів на найвищому рівні чи різного роду офіційних подіях, таких як З'їзд переселених осіб. Контент-аналіз застосовується під час аналізу промов вищих посадових чи наближених до них осіб в обох країнах.

Результати. Отримані переваги в результаті вступу країни до когорти європейських спільнот надали впевненості для самої політичної еліти. Варто лише порівняти дві заяви польського Сейму від весни [46] та осені [45] 2004 р. Весняна ухвала скоріш за все стала природньою відповіддю на кроки Е. Штайнбах щодо побудови Центру проти Виселення та підтримки індивідуальних позовів німецьких громадян. Однак вже осіння Заява показала природній процесу історичній політиці Польщі. Вона здатна використати історію, а особливо ту, яка до кінця юридично не вирішена (принаймні за словами польського політикуму) [29, с. 146–170], задля досягнення політичних переваг як у білатеральних відносинах, так і в самому Європейському Союзі, шляхом тиску на Німеччину.

У вересневому виданні «Річ Посполита» вийшли результати власного соціопитування, яке провела газета щодо заяви. Згідно з результатами цього опитування 60% поляків хочуть реалізації згаданої заяви, яка містить вимоги про репарації від польської країни [4]. Цікавим є те, що згадана газета дещо претензійно ставиться до Німеччини.

Польща як повноправний член Європейської Спільноти отримала на міжнародній арені нові переваги. Відійшла у минуле концепція польсько-німецької спільноти інтересів, тому можна ствердно відзначити, що Німеччина для Польщі постала вже в новій якості. Період у польській закордонній політиці, коли вона виступала як «підзахисна», завершився [41, с. 255].

З іншого боку, Польща не брала до уваги внутрішні суспільні процеси в Німеччині. А. Вольф-Повенська зазначає: «Незважаючи на доволі довгий час розвитку двосторонніх відносин, Польща ще доволі слабо розуміє процеси у Німеччині». Закиди, які лунали в бік Німеччини щодо зради євроатлантичних інтересів, не брали до уваги те, що прийняття важливих політичних рішень, особливо тих, які призводять до використання німецької армії за кордоном, вимагають суспільного консенсусу. До того ж у Німеччині є чимала мусульманська меншина, яка, так чи інакше, впливає на прийняття зовнішньополітичних рішень.

Проблеми є і в сусідній країні. Німеччина недооцінила колективної пам'яті, наявної у польському суспільстві. У Німеччині підтримку Варшавою США оцінювали як прагнення до формування регіонального лідерства, тим самим відкидаючи Європейські цінності та забування про зусилля, які доклала Німеччина для вступу Варшави до ЄС.

Польський дослідник, котрий спеціалізується на питаннях польської закордонної політики, зазначив, що восени 2005 р. повернулися реалії закордонної політики II РП [23, с. 9]. Відчувалося домінування дискурсу повернення геополітичного вибору між Німеччиною та Росією, в рамках якого мала б формуватися подальша діяльність. Принагідно зазначимо, що згідно з геополітичними концепціями 20–30-х рр. XX ст. Німеччина та Росія трактувалися як загрози, залежно від кон'юнктури. В рамках концепції спільноти інтересів Німеччина виглядала як шанс для розвитку та можливість втілення євроінтеграційних прагнень Польщі. Це так звана «тяглість» зовнішньої політики Польщі – чіткий вибір між Західною Європою та Східним Сусідом – Росією [23, с. 10–12]. Проблема полягає тільки в тому, що справді Польща прагне до посилення Європейського Союзу, однак, що не менш важливе, Польщі притаманний певного роду націоналізм, який можна охарактеризувати категоріями на кшталт «Польща найкраща», «Польща лідер», «Польща має ідеальну історію». Проте слід відзначити чітко, що бажання посилити роль євроатлантичних структур є більшим, ніж боротьба з Німеччиною. Окрім того, все залежить від політичних еліт, які перебувають при владі. Особливо це помітно під час порівняння двох урядів Качинського [38] та Туска [14, с. 142].

Процес маргіналізації складних історичних питань призвів лише до їхньої акумуляції. Беззаперечно, що концепція спільноти інтересів дала свої позитивні результати, і аж ніяк не можна її маргіналізувати у польсько-німецьких відносинах. Лише завдяки трьом складникам – деісторизації, деполітизації та європеїзації, вдалося «нормалізувати» на певний період двосторонні відносини.

Недостатня увага до історичної проблематики у двосторонніх відносинах, як один з результатів «спільноти інтересів», також мала свої результати, хоча і негативні. І цьому є кілька пояснень. До того ж це підсилило негативні аспекти у двосторонніх відносинах та процесах природнього перегляду свого історичного минулого [52, с. 3–9]. Хоча, з іншого боку, природній процес можливо став наслідком певного незвертання уваги на історичну проблематику в минулому.

У кінці грудня 2004 р. Д. Загородзька у статті для «Газета Виборча» заявляє, що «нервова атмосфера, яка є наслідком нерозуміння один одного [...], зберігається протягом двох останніх років» [7].

Незважаючи на процеси співпраці, сформовані на основі концепції спільноти інтересів, у двосторонніх відносинах, на зламі тисячоліття мала місце ситуація, яку А. Вольф-Повенська охарактеризувала як «партнерство на відстані» [51, с. 50]. Для цього було кілька причин:

– незнання один одного, особливо з боку Німеччини. Лише третина німецького населення

відвідала Польщу в період інтеграції. З польського боку ситуація була дещо кращою. Приблизно 50% польського населення відвідали Німеччину;

– упередження, які мають місце в суспільстві між народами. Здебільшого це спричинено саме першим пунктом – недостатньою інформацією про країну-сусіда. Зазвичай прихильність до Німеччини виявляє старше покоління німецького населення, що скоріш за все спричинено переглядом власного минулого протягом 60–80-х рр. Відсоток людей, які прихильні до Польщі, становить 20%. Найбільшу антипатію соціологи виявляють у молодого німецького покоління. Можна аргументувати, що це, скоріш за все, покоління кінця 80-х – початку 90-х рр., де наративи історичної політики в Німеччині здебільшого стосувалися спочатку перегляду відносин із Ізраїлем, а потім розпочалися роздуми над минулим НДР [53]. Цікавим твердженням авторки є те, що між поляками та німцями є велика різниця у сприйнятті історії. Для поляків основним тригером стосовно минулого є Друга світова війна. Для німецького суспільства навпаки – найважливішою подією у історії сучасної Німеччини стало об'єднання [7]. Це цілком корелюється із нашим припущенням щодо неприхильності молодого покоління до Польщі.

Як зазначає Р. Кужняр, основною метою ПіС став перехід до «нової Польщі». Реалізація так званого переходу відбувалася на тотальній критиці своїх попередників. Вчений зауважує: «Для ПіС закордонна політика стала основною сферою для критики своїх політичних попередників» [21, с. 277]. Для представників національно-консервативних кіл стратегічним завданням постало повернення традиційної концепції суверенності, католицько-патріотичної ідентичності та суспільної єдності. Фактично Європа з її ліберальними підходами є чимось на кшталт загрози для цієї концепції та політичних поглядів представників «ПіС».

Ш. Міллер, досліджуючи промови польських політиків після 2005 р., зазначає, що домінували гострі формулювання в справі двосторонніх відносин. Так, він відзначив, що у промові Л. Качинського вже в грудні 2005 року можна було зустріти такі формулювання: «твердість», «захист національного інтересу», «вимога поваги» [24, с. 7]. Автор пов'язує використання таких формулювань з приходом до влади представників ПіС. Продовжуючи, він зазначає, «що мова політики, котра домінувала в 2005–2006 рр., призвела до погіршення двосторонніх відносин з двома важливим польським партнерами – Росією та Німеччиною» [24, с. 8].

Газета «Виборча» достатньо негативно ставилася до історичних наративів у політиці ПіС. Так, С. Жаковський у своїй статті наголошує на тому, що закордонна політика ПіС пристосовується до їхнього політичного мислення. «Логіка пошуку компромісу, співпраці та уникнення конфліктів

перетворилася на логіку провокування та продовження конфліктів» [5]. У продовженні своєї статті автор писав, що брати Качинські трактують політику як поле бою. Створюють при цьому уявні конфлікти [5].

Поляризація у сприйнятті зовнішньої політики націонал-консерваторів відчувається й у інформаційних порталах. На відміну від «Виборчої», у газеті «Річ посполита» критично ставилися до попередньої політичної еліти, підтримуючи зміни, які несли еліти на чолі братів Качинських. «У відносинах з Німеччиною зараз збираємо плоди консерватизму та використання «Дипломатії безсилля» (пол. *Dyplomacja Niemoocy*). Німці намагалися нас переконати, що вони не реалізують національного інтересу Німеччини, а реалізують *raison d'état* Європейського Союзу. Польські урядовці, зачаровані ідеєю вступу до європейського товариства, купилися на таку політичну байку» [12].

Причиною занепаду є попередня неправильна політика щодо Німеччини, яка сформувалася після 1989 р. [12]. Вочевидь лібералізм, який існував у польсько-німецьких відносинах після становлення III Республіки Польща, особливо у історичній політиці, прирівнюється до консерватизму. Тобто ігнорування питань минулого, особливо у період польсько-німецької спільноти інтересів, мало свої негативні наслідки. Навіть більше, у статті прирівнюється це до слабкості у зовнішній політиці Польщі щодо Німеччини. «Причини теперішнього стану сучасного стану польсько-німецьких відносин необхідно шукати в зовнішній політиці щодо Німеччини в 1989–2005 рр. Тогочасні автори зовнішньої політики не змогли однозначно окреслити наших національних інтересів в цьому напрямку та створили стратегії реалізації цих інтересів. Не розв'язали жодного відкритого питання, яке стосується минулого» [12]. Вже націонал-консервативні еліти, хоча Л. Качинський не любив такого окреслення своєї політичної позиції [31], активно використовували цей аргумент у своїй передвиборчій кампанії.

Аналізуючи зовнішню політику ПіС та утвореного уряду на чолі з Я. Качинським, Й. Санецька-Тичинська заявляє, що «польська закордонна політика щодо Німеччини протягом останніх двох декад не слугувала для партнерства, навіть більше, через закриття очей на деякі дії з боку сусіда призводила тільки до погіршення двосторонніх відносин» [38, с. 149].

Спільна участь на урочистостях, які приурочені до Другої світової війни, не давала очікуваних результатів, а криза між двома народами у сфері історичної політики лише поглиблювалася [38, с. 153].

Тим не менш, у суспільстві побутовали дещо інші настрої щодо Німеччини.

Хоча і польсько-німецькі відносини в оцінці польських громадян дещо піддалися ерозії. Починаючи з 1990 р. (47%), відсоток громадян, які виражали впевненість у польсько-німецькому порозумінні, постійно зростає. Щоправда був спад у 1998 р. – до 68% (у 1997 р. – 73%). Причиною стала декларація, ухвалена Бундестагом, про поєднання інтеграційних прагнень східних сусідів та врегулювання майнових питань німецького населення на східних територіях. Нове погіршення у сприйнятті польсько-німецьких відносин відбулося у жовтні 2004 р., що знову ж таки корелювалося з майновими питаннями виселених. Протягом 2005 р. відчувався оптимізм серед польського населення щодо польсько-німецьких відносин, однак досягти рівня 2002 р. так і не вдалося. Позитивно оцінювали польсько-німецьке порозуміння 74% опитаних у червні та грудні 2005 р., проти 80% у 2002 р. [42, с. 5].

Протягом виборчої кампанії Л. Качинський не раз проявляв закиди у бік Німеччини, зазначаючи, що вона не підтримує Польщу, а навпаки, «бажає перетворити її на сировинний придаток до своїх кордонів» [33], тим самим натякаючи на класичну зовнішньополітичну ідею Німеччини кінця XIX ст. Серед іншого, Л. Качинський закидав, що Вермахт під час знищення Варшави завдав збитків на понад 45,3 млрд дол., які досі не відшкодовані. Ці кошти можна використати проти Німеччини у їх реституційних вимогах [21]. Навіть більше, через консервативність та незнання Німеччини Л. Качинським варто очікувати погіршення двосторонніх відносин. Хоча, як заявляє газета «DW», ситуація стала зрозумілішою, через те, що Польща вже обрала свого кандидата [20].

«Стосунки між Польщею та Німеччиною після виборів у Польщі знаходяться зараз десь по середині між недовірою та співпрацею [36] -- зазначив К. Олаф Ланг у інтерв'ю «Die Welt». Недовіра є з боку Польщі, і це приведе до двох сценаріїв у двосторонніх відносинах. За першим сценарієм (що мало ймовірно) Л. Качинський та його брат відкинуть зі своєї риторики негативну конотацію Німеччини та розпочнуть активну співпрацю. За іншим сценарієм (гіршим та більш ймовірним) недовіра між країнами буде зростати, а у двосторонніх відносинах будуть домінувати справи, що стосуються минулого та історії. В результаті між країнами сформується вакуум комунікації та виникне так зване «байдуже сусідство» [36].

Проблема відшкодування продовжувала впливати на двосторонні відносини після вступу Польщі до ЄС. Однак у промовах канцлерів, як Г. Шрьодера, так і А. Меркель, зазначалося, що вони жодним чином не підтримують ці вимоги [22, с. 166].

Під час свого візиту у Берлін у кінці 2005 р. К. Марцінкевіч зазначив, що основними проблемами польсько-німецьких відносин є реститу-

ційні вимоги німецького населення, будівництво Центру проти вигнання та балтійський газопровід (тут і далі – Північний потік) [8].

Польща, зі свого боку, так само спостерігала за виборами у Німеччині. Окрім питання про реституції, складним питанням, яке з'явилося десь у кінці 2002 р. завдяки депутату Бундестагу, представниці ХСС Е. Штайнбах, була ідея створення спеціальної установи, яка б займалася увічненням пам'яті жертв виселених. Підсилювало дискусію і те, що 9 липня 2001 р. Е. Штайнбах та на той час керівнича ХДС А. Меркель представили спільну заяву про створення Центру проти Вигнання. Важливим пунктом спільної заяви стало взятє на себе зобов'язання домагатися встановлення пам'ятної дати про вшанування жертв переселення з колишніх східних територій. Найбільш вдалою датою для цього стало 5 серпня – дата підписання Хартії Вигнаних. У Заяві зазначається, що «ХДС буде підтримувати ініціативу СВ щодо створення Центру проти Вигнання у Берліні. Окрім представлення долі переселених німців, інституція повинна брати до уваги долі й інших переселених народів. ХДС підтримує прагнення СВ щороку 5 серпня вшановувати пам'ять жертв переселення, депортації та примусової праці» [54, с. 141].

У процесі виборів щоразу більше політиків та публіцистів відговорювали від підтримки Центру проти Вигнання та закликали тримати політичну дистанцію. Під час візиту до Варшави перед виборами влітку 2005 р. канцлерка спочатку підтримувала ідею створення ЦпВ [3]. Пов'язано це було, скоріше, з політичною необхідністю підтримки електорату, ніж з її власною думкою.

К. Олаф Ланг зазначає, що «А. Меркель не є великою прихильницею ідеї ЦпВ, вона її підтримує, але не є її фанатом. Важливим є те, що багаторазово було підкреслено, що вона не хоче проєкту, який був би скерований проти Польщі» [3].

Б. Керскі критично ставиться щодо такої невідзначеності з політикою щодо побудови ЦпВ. На її думку, підтримка побудови ЦпВ як ініціативи Е. Штайнбах та надання центру європейської конотації веде до недовіри у політичних колах Польщі та тільки погіршує ситуацію [3].

Не підтримала ініціативи побудови Центру проти Вигнання і Німецька євангелістка церква, яка першою розпочала процес нормалізації у 60-х рр. У 40-ву річницю виголошення Меморандуму Рада заявила, що «побудова Центру може погіршити процес порозуміння між польським на німецьким народами» [17].

У Спільній заяві від 14 серпня 2005 р., яку оголосили Рада Євангелістської Церкви та Польська Екуменічна Рада, це простежується у двох найважливіших тезах [40, с. 132]:

– вони проти побудови ЦпВ у Берліні та наголошують на необхідності європейського виміру пам'яті;

– вшанування пам'яті вигнань та виселень не може підважувати основи відповідальності та вини націонал-соціалістичної Німеччини [40, с. 132].

У грудні 2005 р. відбувся перший візит нової канцлерки Німеччини А. Меркель до Варшави. Тоді вже відбулася друга зустріч з її візаві – прем'єр-міністром К. Марцинкевічем. Візит пройшов вдало. Одним з питань, яке було порушено, стало питання побудови Центру проти вигнання, однак цілковитого рішення знайти не вдалося. До того ж німецький "FAZ" здивовано прокоментував слова А. Меркель про те, що «польсько-німецькі відносини ніколи не були настільки хорошими, як сьогодні» [25]. Ф.В. Штайнмаєр зазначив, що «Німеччина бачить у своєму сусідові європейського партнера» [26]. Візит відбувався перед засіданням Європейської Комісії у справі формування бюджету ЄС на наступну каденцію. З одного боку, в Польщі були очікування, що у коаліційній угоді не знайдеться статті про формування «Знаку пам'яті» для переселених осіб. Цього не сталося. Але і риторика Л. Качинського після обрання президентом країни дещо змінилася. Він висловив бажання для формування партнерських відносин з Німеччиною.

У березні 2006 р. у газеті «Річ Посполита» вийшло інтерв'ю з А. Вольф-Повенською [37]. Вроцлавський науковець наголошує на тому, що проблеми погіршилися з підтримкою газопроводу, яку активно виказував колишній канцлер Г. Шрьодер. Основні проблеми, які притаманні відносинам між Польщею та Німеччиною, є скоріше баластом політики колишнього канцлера, але і польська політика не є послідовною та раціональною [37].

Цілком очевидно, що проблеми, які постали перед адміністрацію Качинського, стали певного роду запобіжним механізмом. Стереотипи, які існували між обома країнами, підсилювалися, що призвело до виникнення недовіри, особливо у світлі реституційних вимог німецького населення. Можемо спостерігати, що історична політика стає не тільки інструментом політичної боротьби, але і формою відповіді на ідентичні проблеми, які виникли зі вступом у Європейський Союз.

На початку січня 2006 р. Віце-маршалек Сейму М. Констліновсі заявив, що було б добре у Берліні створити «Центр польського мучеництва» (пол. Centrum polskiej martyrologii) [2]. Це викликало достатньо велику хвилю критики серед німецького політикуму, представники якого вважають ідею радше монологом, ніж польсько-німецьким діалогом. Підсилював негативні наслідки той факт, що Віце-маршалек Сейму є членом партії Ліга польських родин.

Перед візитом до Берліну на початку березня 2006 р. Л. Качинський дав інтерв'ю для німецького видання "Die Spiegel". Інтерв'ю було достатньо конфронтаційним. Німеччина, за Л. Качинським,

є другим ворогом для Польщі після Росії. Головні проблеми, які існують сьогодні у польсько-німецьких відносинах, – це Північний потік та ЦпВ. Звертаючи увагу на ЦпВ, президент говорить, що «я впевнений у щирості А. Меркель щодо побудови європейського центру, однак я побоююсь, що це призведе до релятивізації німецької вони за злочини у Другій світовій війні» [11].

Інтерв'ю викликало критику у німецьких політиків. Особливо закидалося президентові Польщі, що він не знає Німеччини, однак приймає важливі рішення у стосунках із сусідкою. Сам Л. Качинський жодного разу до цього не був у Німеччині, хіба що один раз в аеропорті під час перельоту з посадкою [15].

Під час візиту до Німеччини в рамках зустрічі з А. Меркель Л. Качинський підтвердив проект формування міжнародної мережі щодо вшанування жертв переміщення на основі Гданської Декларації між обома президентами у 2003 р. Результати надали певної чіткості двостороннім відносинам [9].

Модель розвитку теми Центру проти Вигнання на основі Гданської декларації вважається найбільш прийнятною в ліберальних колах Німеччини та Польщі. Гданська декларація закликає розвивати тематику вшанування жертв переселення в рамках Європейської мережі «Пам'ять і справедливість». У рамках візиту Л. Качинський відвідав побудову Музею Топографії терору в Берліні. Під час розмови з президентом Г. Кьолером було вирішено присвятити першу виставку саме терору на території Польщі [30].

Влітку в Польщі змінився очільник уряду. В результаті чого брати Качинські отримали повноту влади. Зміна влади, подекували, відбулася в результаті зустрічі К. Марцинкевича з главою ідеологічно-конкурентної партії Д. Туском, яка відбулася без санкції Л. Качинського [28].

Призначення Я. Качинського призвело до публікації у німецькій газеті "Tagesspiegel" статті «Нова польська картопля» (нім. "Polen Neue Kartoffel") [18]. Стаття показала Л. Качинського у негативному світлі та призвела до замороження двосторонніх відносин. Качинського звинувачували у незнанні Німеччини та браку фаховості у зовнішній політиці. «Чого можна чекати від людини, яка бачила Німеччину лише з аеропорту» [18].

Президент Польщі настільки образився на статтю, що відмінив зустріч у форматі Веймарського трикутника, а відновлення двостороннього діалогу стало можливим лише після офіційних вибачень з боку Німеччини.

Символізм, який домінував у польсько-німецькому поєднанні та виражався через спільну участь на знакових подіях, тепер перетворився на персоналізм. Персоналізм обох братів, які достатньо гостро сприймають критику у свій бік, сприймають

її як особисту образу та екстраполюють на двосторонні польсько-німецькі відносини.

Подія набула міжнародного розголосу. Більшою мірою міжнародні ЗМІ виступали з критикою стосовно сприйняття міжнародної дійсності крізь призму особистої образи [13]. Суспільство достатньо легко поставилося до публікації, однак політики, близькі до Л. Качинського, повністю піддали критиці видання. Кожен вимагав вибачення від видання, а А. Фотига, міністерка закордонних справ, заявила, що розпочне провадження проти редактора за образу лідера країни [13].

Колишній президент Л. Валенса розкритикував персоналізоване сприйняття жартів, звертаючи увагу на те, що це аж ніяк не призводить до покращення польсько-німецьких відносин. «Могли би і бути кращими. Однак суспільство тверезо сприймає ситуацію, тому суспільне сприйняття відносин перебуває на високому рівні» [50].

«Річ Посполита» опублікувала відкритий лист «Групи Коперника», в якому зазначалося про неприпустимість польської реакції на публікацію у «NAZ». Це лише поглиблює кризу у двосторонніх відносинах [34].

Улітку 2006 р. у рамках Європейської мережі «Пам'ять і Справедливість» у Берліні відбулася виставка «Втеча, вигнання ... і інтеграція». Виставка отримала достатньо хороші відгуки серед польського населення. Відбувалася вона у співпраці з Музеєм історії ФРН та мала європейський контекст виселень [47]. Однак 10 серпня Е. Штайнбах відкрила виставку «Вимушені дороги», котра показала німецькі виселення з колишніх східних територій під європейським баченням. Реакція Польщі та прем'єра Я. Качинського була «істеричною» [39]. У день відкриття виставки молодший брат відвідав концтабір у Штотгофі, перериваючи свою традиційну відпустку зі старшим братом. Місце вибрано не випадково. Концтабір був побудований ще у 1936 р. на території тодішньої Німеччини. Під час інтерв'ю у концтаборі Я. Качинський зазначив: «Це місце нагадує про масовий злочин проти польського народу і про те, хто його вчинив. Нагадує про те, що необхідно захищати правду про те, що був тоді агресор, який здійснив величезний злочин» [44]. Зачіпаючи тему переселення німецького населення, прем'єр зазначив, що «... жодні події, які були пізніше, трагічні і сумні, не можуть порівнюватися з тим, що тут відбулося. Пам'ять про ці події повинна зберігатися в ім'я морального порядку, а також в ім'я майбутнього Європи та світу. <...> Затирання історичної правди не є нічим добрим. Тому мусимо нагадувати про те, хто був злочинцем, а хто жертвою» [44].

Я. Качинський, згадуючи події в концтаборі, заявив відкрито: «Не може бути жодного ревізйонізму історії. Колишнє Німеччини є злочинним. А будь-які спроби релятивізувати це твердження не можуть

бути присутні у німецькому дискурсі». Ба більше, схоже, що Я. Качинський поклав собі за мету боротьбу проти ревізйонізму історії у Німеччині та польсько-німецьких відносинах, які від цього певним чином страждають.

Подія знову ж таки показала персоналізм у сприйнятті зовнішнього середовища. Я. Качинський відкрито зазначає, що основною персоною, яка домагається перегляду історії, є Е. Штайнбах. «Ми б хотіли, щоб все те, що пов'язано з прізвищем Е. Штайнбах, завершилося як найшвидше, бо нічого доброго з цього не буде для Польщі, Німеччини та Європи» [55]. Підсилювала проблему заява Е. Штайнбах про підтримку її А. Меркель [55].

У вересні президент ФРН Г. Келлер взяв участь у традиційному з'їзді, присвяченому переселеним німцям. У виступі президент прокоментував виставку У. Штайнбах, звертаючи увагу на те, що «вшанування жертв переселених німців можливе і без переписування історії. Тим більше, без нагадування про факт злочинності націонал-соціалізму» [35, с. 3–5]. До того ж звернемо увагу, що «дуже добре, що СВ відрікся від підтримки позовних вимог до Польщі». Е. Штайнбах, навпаки, розкритикувала Л. та Я. Качинського, зазначаючи, що вони підважують основи «польсько-німецьких відносин» [49].

Л. Качинський різко сприймав участь Г. Келлера на Дні пам'яті Батьківщини. Це одна з тих хвилюючих подій, які мають місце останнім часом у Німеччині» [48].

Перший візит Я. Качинського як прем'єра до Берліну відбувався в атмосфері ворожості. Окрім проблеми з ЦпВ, він підсилювався позовом Пруської спілки до ЄСПЛ. Тим не менш, А. Меркель ще раз підтвердила риторику Г. Шрьодера про недотримання реституційних вимог. Зі свого боку Я. Качинський звертав увагу про неприпустимість вшанування пам'яті переселень на основі проекту Е. Штайнбах [1].

У листопаді Е. Штайнбах заявила про повну підтримку ініціативи ЦфВ з боку ХДС. У заяві, яку підписали 220 соціал-демократів, між іншим, зазначалося: «Ми, соціал-демократи, підтримуємо побудову ЦпВ у Берліні. Підтримайте нас». «Die Spiegel» розкритикував цю заяву. Зазначалося, що більшість підписантів не розуміють стан справ в Польщі. І будь-які ініціативи вшанування пам'яті виселень, які йдуть від Е. Штайнбах, сприймаються в штики [6]. Критикували представники Бундестагу і діяльність та висловлювання Е. Штайнбах [10], особливо після негативного висловлювання щодо партії Качинського через гомофобію та національний шовінізм [20].

Негативні висловлювання відбулися за кілька днів до березневого візиту Меркель до Варшави у 2007 р. Візит мав на меті знайти компроміс у сфері оборони, а саме розблокувати рішення

про розміщення бази ПРО НАТО в Польщі, а також щодо реформування ЄС з приводу розподілу голосів [19, с. 137].

У червні роль історії у двосторонніх відносинах підсилася. Навіть більше, вийшла на рівень трансформації Європейського Союзу з приближенням Саміту у Брюсселі. Я. Качинський перебував у своїй стихії. Використання історії у політичних відносинах перейшло у сферу звинувачень у знищенні популяції польського населення. Такої думки дотримувався Я. Качинський, полемізуючи про питання прив'язки кількості голосів до населення країн – членів ЄС: «Якби Польща не пройшла через події 1939–1945, то сьогодні вона мала б населення 66 мільйонів» [43]. В інтерв'ю польський прем'єр-міністр ще раз нагадав про те, хто був агресором, а хто жертвою у Другій світовій війні.

Брати Качинські уміло використали карту Голокосту. У кінці червня Л. Качинський взяв участь у церемонії заложення наріжного каменю нового Музею історії польських євреїв. У тому ж інтерв'ю «Польському радію» Я. Качинський зазначив, що «якщо євреї можуть використовувати карту війни, тоді чому Польща не може?» [16], натякаючи на спільність жертвності у війні. Вочевидь, це і могло бути тактикою боротьби з німецьким ревізіонізмом. В історичній свідомості німецького населення глибоко вкорінена відповідальність за Голокост, а початок будівництва Музею польських євреїв може бути аргументом.

З одного боку, Центр проти вигнання у Німеччині, а з іншого – «істинна історія» – Голокост та звірства над євреями. Знову це підтвердження появи у польському політичному дискурсі жертви, яка постраждала від злочинів Німеччини.

На німецькому медіапросторі слова Я. Качинського, сказані у студії «Польське радіо», викликали жваву дискусію. Консервативний “Die Welt” та центристська “Süddeutsche Zeitung” достатньо негативно поставилися до висловлювань прем'єра, закидаючи йому «законсервованість у минулому» [43].

Тижневик “Wprost” пішов у своїх припущеннях щодо історичної та європейської політики у польсько-німецьких відносинах ще далі. Автори статті «Мачуха Європи» зазначають, що Німеччина спеціально формувала образ Польщі як радикального члена ЄС для того, щоб на саміті підставити руку допомоги [27]. Однозначно, погляди тижневика можна вважати далекоглядними, однак з неоднозначним підходом. Питання безпеки та прийняття рішення в ЄС стали причиною пожвавлення дискусії над історичним минулим.

Висновки. Перші три роки польсько-німецьких відносин у рамках повноправних членів Європейського Союзу були доволі складними. Починаючи ще від каденції А. Квасневського, польсько-німецькі відносини мали як і спади, так і підйоми.

Поглиблення співпраці Німеччини з Російською Федерацією, яка була не менш важливою частиною діяльності уряду Г. Шрьодера та коаліції СДП-Союз 90/Зелені, наклало свій відбиток і на взаємні відносини між Польщею та Німеччиною. Небажання Г. Шрьодера надати дозвіл на встановлення протиракетної оборони та інтенсифікація діалогу з Москвою щодо Північного потоку призвели до недовіри у стосунках. Все це спричинило виникнення кризових явищ у трактуванні спільного історичного минулого між країнами.

Навіть президентська гонка у Польщі містила в собі риторику вини та жертвності німецького та польського народів відповідно. Ще під час виборів Л. Качинський використовував риторику репарацій, особливо щодо знищення Варшави.

Вигравши президентські вибори, Л. Качинський спільно з партією «ПіС» розпочали активну антинімецьку риторику на політичному рівні. Основними конфліктними темами стали:

- політизація історії в польсько-німецьких відносинах;
- політизація проблеми переселення;
- побудова Центру проти вигнання, що стало похідним від проблеми переселення німецького населення в період та після Другої світової війни;
- активізація позовних вимог від середовищ переселених німців;
- персоналізація зовнішньої політики.

З одного боку, Л. Качинський та Я. Качинський болюче сприймали закиди у свій бік з боку німецьких ЗМІ. З іншого боку, схоже, що Е. Штайнбах стала уособленням всіх негараздів у польсько-німецьких відносинах та виразником ревізіонізму наслідків Другої світової війни. Принаймні таке ставлення відчувалося з боку польського політикуму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Besuch bei Merkel: Hahnenkämpfe vor Kaczynskis Deutschland-Premiere – Der Spiegel – Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/besuch-bei-merkel-hahnenkaempfe-vor-kaczynskis-deutschland-premiere-a-445323.html> (дата звернення: 01.04.20).
2. Centrum kontra centrum DW 20.01.2006: URL: <https://www.dw.com/pl/centrum-kontra-centrum/a-2684751DW.COM>. (дата звернення: 30.03.20).
3. Centrum przeciwko Wypędzeniom. Kontrowersji ciąg dalszy. DW 27.10.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/centrum-przeciwko-wyp%C4%99dzeniom-kontrowersji-ci%C4%85g-dalszy/a-2693366DW.COM>. (дата звернення: 30.03.20).
4. Coraz głośniej o reparacjach – Archiwum Rzeczpospolitej. URL: <https://archiwum.rp.pl/artykul/506912-Coraz-glosniej-o-reparacjach.html> (дата звернення: 18.03.20).
5. Czy w szaleństwie jest metoda? URL: <https://wyborcza.pl/1,76842,3487913.htmlwyborcza.pl> (дата звернення: 24.03.20).
6. Debatte über Vertreibungen: Genossen werben für Steinbach-Zentrum – Der Spiegel – Politik URL:

<https://www.spiegel.de/politik/deutschland/debatte-ueber-vertreibungen-genossen-werben-fuer-steinbach-zentrum-a-451370.html> (дата звернення: 01.04.20).

7. Deutschland – direkter Nachbar Polens und dennoch so fern. DW. 22.12.2004: URL: <https://www.dw.com/de/deutschland-direkter-nachbar-polens-und-dennoch-so-fern/a-1437860DW.COM> (дата звернення: 13.03.20).

8. Deutsch-polnische Beziehungen auf dem Prüfstand 02.12.2005: URL: <https://www.dw.com/de/deutsch-polnische-beziehungen-auf-dem-pr%C3%BCfstand/a-1798889DW.COM>, (дата звернення: 18.03.20).

9. Deutsch-Polnische Beziehungen: Kaczynskis sanfte Töne – Der Spiegel – Politik: URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/deutsch-polnische-beziehungen-kaczynskis-sanfte-toene-a-404972.html> (дата звернення: 30.03.20).

10. Deutsch-polnische Beziehungen: Parlamentspräsidenten kritisieren Steinbach – Der Spiegel – Politik: URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/deutsch-polnische-beziehungen-parlamentspraesidenten-kritisieren-steinbach-a-470158.html> (дата звернення: 01.04.20).

11. Die Schuld würde wieder relativiert – Der Spiegel 10/2006: URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46146843.html> (дата звернення: 30.03.20).

12. Dyplomacja Niemocy – Archiwum Rzeczpospolitej: URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/635218-Dyplomacja-niemocy.html> (дата звернення: 21.03.20).

13. Harding, L. Polish-German summit halted after potato jibe / 2006. URL: <https://www.theguardian.com/world/2006/jul/06/germany.poland> (дата звернення: 21.03.20).

14. Kačka, K. Historia, normalizacja, pojednanie, dialog czyli medialny bilans dwudziestolecia stosunków polsko-niemieckich / Po obu stronach Odry. Polska, Niemcy i ich wzajemne relacje w XX i XXI wieku – wybrane problemy / pod red. K. Kačka. Toruń, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu M. Kopernika, 2011. S. 138–162.

15. Kaczynski in Berlin: Besuch beim ungeliebten, fremden Nachbarn – Der Spiegel – Politik: URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/kaczynski-in-berlin-besuch-beim-ungeliebten-fremden-nachbarn-a-404837.html> (дата звернення: 30.03.20).

16. Kaczynski Watch: “If the Jews Can Mention the War, Then So Can Poland” – Der Spiegel – International: URL: <https://www.spiegel.de/international/europe/kaczynski-watch-if-the-jews-can-mention-the-war-then-so-can-poland-a-493008.html> (дата звернення: 07.04.20).

17. Kirchen contra Vertriebenenzentrum – Der Spiegel 37/2005: URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-41768172.html> (дата звернення: 30.03.20).

18. Köhler P. Polens neue Kartoffel / 2006. 20 p. URL: <https://taz.de/!413444/> (дата звернення: 30.03.20)

19. Koszel B. Niemcy i Polska wobec Europejskiej polityki zagranicznej, Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej. Krakowskie Studia Międzynarodowe. 2007. No. 4. S. 121–138.

20. Kritik an Polens Regierung: Steinbach lehnt Entschuldigung ab – Der Spiegel – Politik: URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/kritik-an-polens-regierung-steinbach-lehnt-entschuldigung-ab-a-470711.html> (дата звернення: 01.04.20).

21. Kuźniar, R. Droga do wolności. Polityka zagraniczna III RP: Warszawa: Scholar, 2008. 336 s.

22. Mazurkiewicz, M. Spór o pamięć. Polityczne następstwa w powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich. Warszawa-Opole: Wyd. Naukowe Scholar, 2015. 267 s.

23. Meller, S. , Polityka ciągłości i zmiany: Ciągłość i zmiana w polskiej polityce zagranicznej: / za red. P. Kosiewski. Warszawa, Fundacja im. Stefana Batoro, 2006.

24. Meller, S. Język polityki i racja stanu. Polski Przegląd Dyplomatyczny. 2006. No. 2. S. 5–13.

25. Merkel w Warszawie. DW. 05.12.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/merkel-w-warszawie/a-2691958DW.COM>. (дата звернення: 30.03.20).

26. Merkels Antrittsbesuch: Tango in Warschau. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/merkels-antrittsbesuch-tango-in-warschau-a-387733.html> (дата звернення: 30.03.20).

27. Muszyński, M., Rak, K. Macocha Europy: Text. URL: <https://www.wprost.pl/tygodnik/108933/Macocha-Europy.html> Wprost, (дата звернення: 01.04.20).

28. Nowy premier – niemieckie reakcje. DW. 10.07.2006. URL: <https://www.dw.com/pl/nowy-premier-niemieckie-reakcje/a-2684660DW.COM>, (дата звернення: 31.03.20).

29. Patecka-Frauenfelder, A. Stereotyp Drang nach Osten w prasie narodowej Na przykładzie tygodnika Myśl Polska / Nowa Myśl Polska (1989-2003): Toruń: Adam Marszałek, 2010. 346 s.

30. Pierwszy dzień wizyty prezydenta Polski w Berlinie. DW. 08.03.2006. URL: <https://www.dw.com/pl/pierwszy-dzie%C5%84-wizyty-prezydenta-polski-w-berlinie/a-2684726DW.COM>. (дата звернення: 31.03.20).

31. Po wyborach prezydenckich w Polsce. DW. 25.10.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/po-wyborach-prezydenckich-w-polsce/a-2691991DW.COM>. (дата звернення: 30.03.20).

32. Poland Demands Apology: Polish PM Prickled by “Spud” Slander – Der Spiegel – International: URL: <https://www.spiegel.de/international/poland-demands-apology-polish-pm-prickled-by-spud-slander-a-426222.html> (дата звернення: 20.03.20).

33. Polen nach der Wahl 24.10.2005 URL: <https://www.dw.com/de/kommentar-polen-nach-der-wahl/a-1750409DW.COM>, (дата звернення: 21.03.20).

34. Polsko-niemiecki apel o wspólne poczucie odpowiedzialności i rozsądek – Archiwum Rzeczpospolitej. URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/630828-Polsko-niemiecki-apel-o-wspolne-poczucie-odpowiedzialosci-i-rozsadek.html> (дата звернення: 01.04.20).

35. Przemówienie Prezydenta Federalnego Horsta Köhlera podczas obchodów Dnia Stron Ojczystych zorganizowanego przez Związek Wypędzonych w dniu 2 września 2006 r. w Berlinie. URL: http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Horst-Koehler/Reden/2006/09/20060902_Rede_Anlage2.pdf?__blob=publicationFile&v=3.

36. Reakcje w Niemczech na wybór Lecha Kaczyńskiego. DW. 24.10.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/reakcje-w-niemczech-na-wyb%C3%B3r-lecha-kaczy%C5%84skiego/a-2684800DW.COM>. (дата звернення: 30.03.20).

37. Rozrzucone polsko-niemieckie puzzle – Archiwum Rzeczpospolitej. URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/672982-Rozrzucone-polsko-niemieckie-puzzle.html> (дата звернення: 21.03.20).

38. Sanecka-Tyczyńska, J. Relacje polsko-niemieckie a racja stanu. Spór PiS – PO o model polityki zagranicznej wobec Republiki Federalnej Niemiec (2001–2015). *Humanities and Social Sciences*. 2017. No. 4. S. 147–162.

39. Sieć kontra Centrum Wypędzonych. URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,3706692.html> (дата звернення: 01.04.20).

40. Sommer, J.-Ph. Normen als Grund bilateraler Außenpolitik. Die Deutsche Außenpolitik gegenüber Polen am Anfang des 21. Jahrhunderts.: *Wisbaden: Springer VS*, 2015. 344 s.

41. Stolarczyk, M. Zbieżność i różnice interesów w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1989-2009: *Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego*, 2010. 700 s.

42. Strzeszewski, M. Opinie o stosunkach polsko-niemieckich. Komunikat z badań / *Warszawa: Centrum Badania Opinii Społecznej*, 2006. 6 p.

43. The World from Berlin: Poland Blasted for Mentioning the War – *Der Spiegel – International*. URL: <https://www.spiegel.de/international/germany/the-world-from-berlin-poland-blasted-for-mentioning-the-war-a-490178.html> (дата звернення: 07.04.20).

44. Trzeba pamiętać kto był katem, a kto ofiarą: URL: <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,35612,3542400.html> (дата звернення: 01.04.20).

45. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 września 2004 r. w sprawie praw Polski do niemieckich reparacji wojennych oraz w sprawie bezprawnych roszczeń wobec Polski i obywateli polskich wysuwanych w Niemczech: URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20040390678> (дата звернення: 18.03.20).

46. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 marca 2004 r. w sprawie roszczeń odszkodowawczych. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20040130200/O/M20040200.pdf> (дата звернення: 01.04.20).

47. Ucieczki, wypędzenia...i integracja. DW. 05.12.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/ucieczki-wyp%C4%99dzenia-i-integracja/a-2693356DW.COM>, (дата звернення: 01.04.20).

48. Vertriebenen-Konflikt: Kaczynskis Kritik an Köhler-Rede spaltet Polen – *Der Spiegel – Politik*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/vertriebenen-konflikt-kaczynskis-kritik-an-koehler-rede-spaltet-polen-a-434917.html> (дата звернення: 01.04.20).

49. Vertriebenen-Treffen: Köhler warnt vor Umschreiben der Geschichte – *DER SPIEGEL – Politik*: URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/vertriebenen-treffen-koehler-warnt-vor-umschreibender-geschichte-a-434851.html> (дата звернення: 01.04.20).

50. Viele Komplexe – *Der Spiegel* 29/2006: URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-47603011.html> (дата звернення: 01.04.20).

51. Wolff-Powęska, A. Polska-Niemcy. Partnerstwo z dystansu. *Nauka*. 2004. No. 4. S. 49–64.

52. Wolf-Powęska, A. Polskie spory o historię i pamięć polityka historyczna. *Przeгляд Zachodni*. 2007. No. 1. S. 3–44.

53. Wóycicki, K. Niemiecka pamięć. Rozrachunek z przeszłością NRD i przemiany niemieckiej świadomości historycznej: *Warszawa: Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk*, 2011. 331c.

54. Zbigniew. Centrum przeciwko Wypędzeniom (1999–2005): *Poznań: Instytut Zachodni*, 2006. 355 s.

55. Zentrum gegen Vertreibungen: Steinbach setzt auf Merkels Hilfe – *Der Spiegel – Politik*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/zentrum-gegen-vertreibungen-steinbach-setzt-auf-merkels-hilfe-a-430926.html> (дата звернення: 01.04.20).

REFERENCES:

1. Besuch bei Merkel: Hahnenkämpfe vor Kaczynskis Deutschland-Premiere – *Der Spiegel – Politik*. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/besuch-bei-merkel-hahnenkaempfe-vor-kaczynskis-deutschland-premiere-a-445323.html> (access: 01.04.20).

2. Centrum kontra centrum DW 20.01.2006: URL: <https://www.dw.com/pl/centrum-kontra-centrum/a-2684751DW.COM>. (access: 30.03.20).

3. Centrum przeciwko Wypędzeniom. Kontrowersji ciąg dalszy. DW 27.10.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/centrum-przeciwko-wyp%C4%99dzeniom-kontrowersji-ci%C4%85g-dalszy/a-2693366DW.COM>. (access: 30.03.20).

4. Coraz głośniej o reparacjach – *Archiwum Rzeczpospolitej*. URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/506912-Coraz-glosniej-o-reparacjach.html> (access: 18.03.20).

5. Czy w szaleństwie jest metoda? URL: <https://wyborcza.pl/1,76842,3487913.html> (access: 24.03.20).

6. Debatte über Vertreibungen: Genossen werben für Steinbach-Zentrum – *Der Spiegel – Politik* URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/debatte-ueber-vertreibungen-genossen-werben-fuer-steinbach-zentrum-a-451370.html> (access: 01.04.20).

7. Deutschland – direkter Nachbar Polens und dennoch so fern. DW. 22.12.2004: URL: <https://www.dw.com/de/deutschland-direkter-nachbar-polens-und-dennoch-so-fern/a-1437860DW.COM> (access: 13.03.20).

8. Deutsch-polnische Beziehungen auf dem Prüfstand 02.12.2005: URL: <https://www.dw.com/de/deutsch-polnische-beziehungen-auf-dem-pr%C3%BCfstand/a-1798889DW.COM>, (access: 18.03.20).

9. Deutsch-Polnische Beziehungen: Kaczynskis sanfte Töne – *Der Spiegel – Politik*: URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/deutsch-polnische-beziehungen-kaczynskis-sanfte-toene-a-404972.html> (access: 30.03.20).

10. Deutsch-polnische Beziehungen: Parlamentspräsidenten kritisieren Steinbach – *Der Spiegel – Politik*: URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/deutsch-polnische-beziehungen-parlamentspraesidenten-kritisieren-steinbach-a-470158.html> (access: 01.04.20).

11. Die Schuld würde wieder relativiert – *Der Spiegel* 10/2006: URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-46146843.html> (access: 30.03.20).

12. Dyplomacja Niemcy – Archiwum Rzeczypospolitej: URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/635218-Dyplomacja-niemcy.html> (access: 21.03.20).
13. Harding, L. Polish-German summit halted after potato jibe / 2006. <https://www.theguardian.com/world/2006/jul/06/germany.poland> (access: 21.03.20).
14. Kačka, K. Historia, normalizacja, pojednanie, dialog czyli medialny bilans dwudziestolecia stosunków polsko-niemieckich / Po obu stronach Odry. Polska, Niemcy i ich wzajemne relacje w XX i XXI wieku – wybrane problemy / pod red. K. Kačka. Toruń, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu M. Kopernika, 2011. S. 138-162
15. Kaczynski in Berlin: Besuch beim ungeliebten, fremden Nachbarn – Der Spiegel – Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/kaczynski-in-berlin-besuch-beim-ungeliebten-fremden-nachbarn-a-404837.html> (access: 30.03.20).
16. Kaczynski Watch: “If the Jews Can Mention the War, Then So Can Poland” – Der Spiegel – International: URL: <https://www.spiegel.de/international/europe/kaczynski-watch-if-the-jews-can-mention-the-war-then-so-can-poland-a-493008.html> (access: 07.04.20).
17. Kirchen contra Vertriebenenzentrum – Der Spiegel 37/2005: URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-41768172.html> (access: 30.03.20).
18. Köhler P. Polens neue Kartoffel / 2006. 20 p. URL: <https://taz.de/!413444/> (access: 30.03.20).
19. Koszel B. (2007) Niemcy i Polska wobec Europejskiej polityki zagranicznej, Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej. Krakowskie Studia Międzynarodowe. No. 4. S. 121–138.
20. Kritik an Polens Regierung: Steinbach lehnt Entschuldigung ab – Der Spiegel – Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/kritik-an-polens-regierung-steinbach-lehnt-entschuldigung-ab-a-470711.html> (access: 01.04.20).
21. Kuźniar, R. (2008) Droga do wolności. Polityka zagraniczna III RP: Warszawa: Scholar. 336 s.
22. Mazurkiewicz, M. (2015) Spór o pamięć. Polityczne następstwa w powojennych wysiedleń Niemców w pozimnowojennych relacjach polsko-niemieckich i czesko-niemieckich. Warszawa-Opole: Wyd. Naukowe Scholar. 267 s.
23. Meller, S. (2006) Polityka ciągłości i zmiany: Ciągłość i zmiana w polskiej polityce zagranicznej: / za red. P. Kosiewski. Warszawa, Fundacja im. Stefana Batorego,.
24. Meller, S. (2006) Język polityki i racja stanu. Polski Przegląd Dyplomatyczny. No. 2. S. 5–13.
25. Merkel w Warszawie. DW. 05.12.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/merkel-w-warszawie/a-2691958DW.COM>. (access: 30.03.20).
26. Merkels Antrittsbesuch: Tango in Warschau. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/merkels-antrittsbesuch-tango-in-warschau-a-387733.html> (access: 30.03.20).
27. Muszyński, M., Rak, K. Macocha Europy: Text. URL: <https://www.wprost.pl/tygodnik/108933/Macocha-Europy.html> Wprost, (access: 01.04.20).
28. Nowy premier – niemieckie reakcje. DW. 10.07.2006. URL: <https://www.dw.com/pl/nowy-premier-niemieckie-reakcje/a-2684660DW.COM>, (access: 31.03.20).
29. Patecka-Frauenfelder, A. (2010) Stereotyp Drang nach Osten w prasie narodowej Na przykładzie tygodnika Myśl Polska / Nowa Myśl Polska (1989-2003): Toruń: Adam Marszałek. 346 c.
30. Pierwszy dzień wizyty prezydenta Polski w Berlinie. DW. 08.03.2006. URL: <https://www.dw.com/pl/pierwszy-dzie%C5%84-wizyty-prezydenta-polski-w-berlinie/a-2684726DW.COM>. (access: 31.03.20).
31. Po wyborach prezydenckich w Polsce. DW. 25.10.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/po-wyborach-prezydenckich-w-polsce/a-2691991DW.COM>. (access: 30.03.20).
32. Poland Demands Apology: Polish PM Prickled by “Spud” Slander – Der Spiegel – International: URL: <https://www.spiegel.de/international/poland-demands-apology-polish-pm-prickled-by-spud-slander-a-426222.html> (access: 20.03.20).
33. Polen nach der Wahl 24.10.2005 URL: <https://www.dw.com/de/kommentar-polen-nach-der-wahl/a-1750409DW.COM>, (access: 21.03.20).
34. Polsko-niemiecki apel o wspólne poczucie odpowiedzialności i rozsądek – Archiwum Rzeczypospolitej. URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/630828-Polsko-niemiecki-apel-o-wspolne-poczucie-odpowiedzialnosci-i-rozsadek.html> (access: 01.04.20).
35. Przemówienie Prezydenta Federalnego Horsta Köhlera podczas obchodów Dnia Stron Ojczystych zorganizowanego przez Związek Wypędzonych w dniu 2 września 2006 r. w Berlinie. URL: http://www.bundespraesident.de/SharedDocs/Reden/DE/Horst-Koehler/Reden/2006/09/20060902_Rede_Anlage2.pdf?__blob=publicationFile&v=3.
36. Reakcje w Niemczech na wybór Lecha Kaczyńskiego. DW. 24.10.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/reakcje-w-niemczech-na-wyb%C3%B3r-lecha-kaczy%C5%84skiego/a-2684800DW.COM>. (access: 30.03.20).
37. Rozrzucone polsko-niemieckie puzzle – Archiwum Rzeczypospolitej. URL: <https://archiwum.rp.pl/artukul/672982-Rozrzucone-polsko-niemieckie-puzzle.html> (access: 21.03.20).
38. Sanecka-Tyczyńska, J. (2017) Relacje polsko-niemieckie a racja stanu. Spór PiS – PO o model polityki zagranicznej wobec Republiki Federalnej Niemiec (2001–2015). Humanities and Social Sciences. No. 4. S. 147–162.
39. Sieć kontra Centrum Wypędzonych. URL: <https://wyborcza.pl/1,75399,3706692.html> wyborcza.pl, (access: 01.04.20).
40. Sommer, J.-Ph. (2015) Normen als Grund bilateraler Außenpolitik. Die Deutsche Außenpolitik gegenüber Polen am Anfang des 21. Jahrhunderts.: Wiesbaden: Springer VS. 344 s.
41. Stolarczyk, M. (2010) Zbieżność i różnice interesów w stosunkach polsko-niemieckich w latach 1989–2009: Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. 700 s.
42. Strzeszewski, M. (2006) Opinie o stosunkach polsko-niemieckich. Komunikat z badań / Warszawa: Centrum Badań Opinii Społecznej., 6 p.
43. The World from Berlin: Poland Blasted for Mentioning the War – Der Spiegel – International: URL: <https://www.spiegel.de/international/germany/the-world-from-berlin-poland-blasted-for-mentioning-the-war-a-490178.html> (access: 07.04.20).

44. Trzeba pamiętać kto był katem, a kto ofiarą: URL: <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/1,35612,3542400.html> (access: 01.04.20).

45. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 września 2004 r. w sprawie praw Polski do niemieckich reparacji wojennych oraz w sprawie bezprawnych roszczeń wobec Polski i obywateli polskich wysuwanych w Niemczech: URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20040390678> (access: 18.03.20).

46. Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 marca 2004 r. w sprawie roszczeń odszkodowawczych. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20040390678> (access: 01.04.20)

47. Ucieczki, wypędzenia...i integracja. DW. 05.12.2005: URL: <https://www.dw.com/pl/ucieczki-wyp%C4%99dzenia-i-integracja/a-2693356DW.COM>, (access: 01.04.20).

48. Vertriebenen-Konflikt: Kaczynskis Kritik an Köhler-Rede spaltet Polen – Der Spiegel – Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/ausland/vertriebenen-konflikt-kaczynskis-kritik-an-koehler-rede-spaltet-polen-a-434917.html> (access: 01.04.20).

49. Vertriebenen-Treffen: Köhler warnt vor Umschreiben der Geschichte – DER SPIEGEL –

Politik: URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/vertriebenen-treffen-koehler-warnt-vor-umschreibender-geschichte-a-434851.html>(access: 01.04.20).

50. Viele Komplexe – Der SpiegelL 29/2006: URL: <https://www.spiegel.de/spiegel/print/d-47603011.html>(access: 01.04.20).

51. Wolff-Powęska, A. (2004) Polska-Niemcy. Partnerstwo z dystansu. Nauka. No. 4. S. 49–64.

52. Wolf-Powęska, A. (2007) Polskie spory o historię i pamięć polityka historyczna. Przegląd Zachodni.. No. 1. S. 3–44.

53. Wóycicki, K. (1998) Niemiecka pamięć. Rozrachunek z przeszłością NRD i przemiany niemieckiej świadomości historycznej: Warszawa: Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk, 2011. 331c.

54. Zbigniew. M. (2006) Centrum przeciwko Wypędzeniom (1999–2005): Poznań: Instytut Zachodni. 355 s.

55. Zentrum gegen Vertreibungen: Steinbach setzt auf Merkels Hilfe – Der Spiegel – Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/zentrum-gegen-vertreibungen-steinbach-setzt-auf-merkels-hilfe-a-430926.html> (access: 01.04.20).

Policy of history in the Polish-Germany relations in the 2005–2007 years

Boichuk Orest Ihorovych

Assistant at the Department
of International Relations
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Shevchenko str., 57,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

At the start of the second part of 2000th, Poland ended its process of integration to European Union. In this case, Poland stood face to face of new challenges such as new identities and seeking new identities in modern realities.

According to new changes in the international environment of Poland foreign policy, the bilateral relation with Germany had also changed. The interstate relation between both countries had also changed in the reason of internal political system. The case of changes was the voting in both countries.

Germany had voted for new parties; in this reason some foreign policy of Federal Republic of Germany had changed in the way to Poland. The Schroder's Government was more mediate to Poland. As representative of Sozialdemokratische Partei Deutschlands, G. Schroder tried to develop more actively the relations with Russian Federation. For this reason, Polish-German relation had gone to some crisis situation. Hence, we can conclude the Polish-German relation, was in "trap" of Schroder's legacy, obviously they were under pressure of building new Nord Stream pipeline. The new government led by CDU/CSS and new German chancellor A. Merkel had also deep connection with the Union of Expellees and its representative E. Steinbach. After taking power by CDU/CSS, the Union of Expellees are straining new initiatives, which were dedicated to remembering of transmigration of German people in the results of Second World War. These questions were most nervous for Polish Governments' representatives.

After taking power in Poland by J. and K. Kaczynski, policy of history are using more actively in the sphere of decision making process in field of foreign policy. Also, foreign policy was in trap of mutual prejudices. After this. Mutual relations had many points of conflict. But situation was different on social level. After small decrease of positive perception in the middle of 2005 years, which caused by historical problems, it is increasing in the end of the same year.

Key words: Polish-German relations, PiS, policy of history, Centre Against Expulsions, Union of Expellees, Second World War.